

শিৱপ্ৰসাদ— ‘কি কথা?’

ভিখৰাজ— ‘ডিপোৰ চাহাবক তোমাৰ ঘৈণীয়েবাই আসামলৈ যাওঁ বুলি এখন গিৰমিট লেখি দিব লাগিব।’

শিৱপ্ৰসাদ— ‘দিব’।

ভিখৰাজ— ‘কিন্তু এটা কথা, তোমাৰ ঘৈণীয়েৰা দেখিছো বৰ টেঙৰ তিৰোতা। তোমাকো গিৰমিট লেখি দিয়া নেদেখিলে তোমাৰ কথাত তই সন্দেহ কৰিব আৰু গিৰমিট লেখি নিদিয়। সেই দেখি তইক দেখুৱাই তুমিও এখন মিছামিছি গিৰমিট লেখি দিয়া। সেইখন পিছে ফালি পেলাম আৰু তুমি তোমাৰ কুৰি টকা ৰূপ লৈ ঘৰলৈ গুচি যাব। কি বোলা?’

শিৱপ্ৰসাদ— ‘দিম লেখি, তাত নো কি? তোমাৰ কথা মই কেতিয়াও নেপেলাওঁ।’

ষষ্ঠ আধ্য

শিৱপ্ৰসাদ— ‘ভিখৰাজ ককাই, গিৰমিটতো লেখি

দিয়া হ’ল; এতিয়া মোক টকা কেইটা দিয়া ঘৰলৈ গুচি যাওঁগৈ।’

ভিখৰাজ— ‘কিহৰ টকা?’

শিৱপ্ৰসাদ— ‘মোক দিব খোজা কুৰিটকা ৰূপ।’

ভিখৰাজ— (চকু বঙাকৈ) ‘তই মোক কেঁচুৰা ল’ৰা পাইছিলি হ’বলা। বুঢ়াৰ হাতত চেঙেলি পৰিছ বুলি বুজকে পোৱা নাই। ঘৈণীয়েবাক বেচি টকা লৈ মোৰ হাতৰ পৰা তই সাৰি যাবলৈ আহিছ!’

এইবুলি ভিখৰাজে ডিপোৰ বৰকন্দাজৰ হাতত শিৱপ্ৰসাদ আৰু লচিমীয়াক গতাই দি এগ্ৰিমেণ্ট দুখন লৈ ডিপোৰ চাহাবক দি টুপকৰে নাইকিয়া হ’ল। শিৱপ্ৰসাদৰ মুখ চুণ-দিয়া জোকৰ মুখ যেন হ’ল। লচিমীয়াই তেতিয়াহে সকলো চক্ৰান্ত বুজিব পাৰি মূৰে-ৰূপালে হাত দি কান্দিবলৈ ধৰিলে।

‘কোটাৰ ঘৰৰ কুটী, লোকলৈ বুলি ছল পুতি, আপুনি মৰে ফুটি।’

ৰতন মুণ্ডা

প্ৰথম আধ্য

মাঘপৰবলৈ (১) মাজতে তিনি দিন আছে। কামিনী, জুনজুনী আৰু বৃধুনীকে আদি কৰি লগৰীয়া ছোৱালী এটাইবোৰে নিজৰ নিজৰ অলংকাৰ-পাতি উলিয়াই-মেলি জাৰি-জোকাৰি ঠিক কৰিছে; জুমুৰীয়ে সেই কামত হাত দিয়া নাই। নিদিয়াৰ কাৰণ আছে। তাইৰ ভৰিৰ অলংকাৰ ক’ত? লগৰ ছোৱালীয়ে নেপুৰ পিন্ধা ভৰিৰে নাচিব আৰু তাই কোনটো লাজেৰে শুদা ভৰিৰে সিহঁতৰ লগত নাচিবলৈ যাব? ‘মহা ভাবনা’ বুলি যে সংসাৰত এডোখৰ মহামক্ষিল পলবোকা আছে, হাতী পৰাদি জুমুৰী তাতে পৰি গ’ল। এই ভাবনা চিন্তাই জুমুৰীৰ ৰাতি টোপনি খেদিলে। ‘নেপুৰ এযোৰ কিনি দে’ বুলি বাপেকক ক’বলৈকো কোনখন মুখেৰে তাই সাহ কৰি সেই কথা কয়? তাইতো অবুজন ছোৱালী নহয়। চকুৰ আগতে সিদিনা তাই দেখিছিল, ৰজাৰ খাজনা

ছমহা দিব নোৱাৰি টেকেলাৰ হাতত বাপেকৰ কি লঘু-লাঞ্ছনা ঘটিছিল। এনেস্থলত, বাপেকক টকাৰ নিমিত্তে আমনি কৰি কন্দুৱাটো জুমুৰীৰ পক্ষে সম্ভৱ নে? দুখৰ কথা ভাবি জুমুৰী আমন-জিমনকৈ বহি আছে, এনেতে জুনজুনী সখীৰ হাঁহি মুখে এটা কোল গীত গুঁঠত তুলি লৈ, ডাৱৰৰ মাজৰ পৰা জোনে ভুমুকি মৰাদি, ভুমুকি মাৰিলেহি। গীতটো আমাৰ ভাষালৈ ভাঙিলে এনেটো হয়—

গছৰ চৰাই যোৰ ভুৰুঙাই উৰিল!

ঘৰত নাই থাকিবৰ মন।

মাঘৰ পৰব সখি নাচি আহিল;

মোৰনো লগৰীয়া কোন?

অৱশ্যে গীতটোৰ সুৰটো কাকতত প্ৰকাশ কৰিবৰ উপায় নাই। সি সাৰংগো নহয়, গৌৰীও নহয়, সুহাৰো নহয় যে ইয়াত সাত ৰাগ চৌত্ৰিশ ৰাগিনীৰ ধাপৰো বাজ কুলৰো বাজ। সি বনৰীয়া কোলৰ বনৰীয়া সুৰ। গীতটোৰ শেহৰ

ফাকি এধাড়ুৰখীয়া কৈয়ে এৰি জুনজুনীয়ে মাত লগালে—
‘সখি কি হ’ল হে তোমাৰ? আমন-জিমনকৈ বহি কি ভাবিব
লাগিছা?’

জুমুৰী— ‘কি ভাবিব দেওহে, এনেয়েহে আছে বহি।’

জুনজুনী— ‘যোৱাহে, এনেই মানুহে এনেকৈ বহি
থাকে? মোৰে শপত, কোৱা কি ভাবিছা? হাঁহি আহিছিলোঁ,
কিন্তু তোমাৰ বেজাৰ মুখৰ তপত ভাপ লাগি মোৰ হাঁহিটো
জঁয় পৰি গ’ল।’

জুমুৰী— ‘আৰু কি ভাবিম, ইয়াকে ভাবিছিলোঁ বোলো
পশুইলৈ মাঘপৰব, মোৰ ভৰি উকা।’

জুনজুনী— ‘তোমাৰ ভৰি কিয় উকা হ’বলৈ দিম।
বাপেৰাই কি কয়?’

জুমুৰী— ‘বোপায়ে কি ক’ব, তেওঁ ক’ব পৰাইবা দিব?
মই তেওঁক কমেইবা কি? সিদিনা ৰজাৰ খাজনাৰ বাবে কি
হৈছিল নেদেখিছিল।’

জুনজুনী— ‘নেপুৰ এযোৰত কিমান বেচ ল’ব?’

জুমুৰী— ‘নোৱাৰো ক’ব দেওহে, মই কেতিয়াবা
কিনিছো জানো?’

জুনজুনী— ‘মোৰ হাতত আঠোটা পইচা আছে; খৰি
বেচি এটা এটাকৈ গোটাইছিলোঁ। তাৰে যদি এযোৰ পায়,
ব’লা সেই নেপুৰ বেচা দোকানখনলৈ যাওঁ।’

জুমুৰী— ‘এনে কথা কৈলৈই কোৱা দেওহে। তোমাৰ
দুখৰ বিতৰ্ফৰা ভাঙিবলৈ মোৰ কি হৈছে।’

জুনজুনী— ‘মই তোমাক ধাৰেহে দিছোঁ, কি হ’ল খৰচ
কৰিলা। মানুহে জানো ধাৰ নকৰে। ৰজাৰ পৰা প্ৰজালৈকে
সকলোৱে ধাৰ কৰে। ব’লা ব’লা।’

দ্বিতীয় আধ্য

বতনমুণ্ডা বেঙামুণ্ডা কোলৰ পুতেক; ওঠৰ বছৰ
বয়সীয়া, ব্যৱসায়ত কঁহাৰ; বাপেকৰ দোকানতে কঁহাৰৰ কাম
কৰে। কঁহাৰ নেপুৰ খাৰু ইত্যাদি গঢ়ি কোল সুন্দৰীহঁতক
হাত-ভৰি অলংকৃত কৰি যি অলপ-অচৰপ উপাৰ্জন হয়,
তাৰেই বাপ-পো উভয়ৰে সংসাৰ চলে।

বাপেক কিবা কামত ক’ববালৈ গৈছিল; বতন মুণ্ডাই
দোকানতে নিজৰ ক’লা শৰীৰটো আলিবাটত বগা চকুযোৰ
আৰু ক’ববাত তাজী ঘোঁৰা যেন মনটো থৈ বহি আছে,
এনেতে জুমুৰী আৰু জুনজুনী হাতত ধৰাধৰিকৈ ওলালহি।

জুনজুনী— হে’ৰা ককাই, আমাক এযোৰা সস্তা চাই
ভাল নেপুৰ দিয়াচোন।

মুহূৰ্ততে বতনে জুমুৰীৰ আপাদমস্তক নিৰীক্ষণ কৰিলে,
কৰি ৰ লাগিল। জুনজুনীৰ কথাযাৰ তাৰ কাণত পৰি,
তেলসনা গাত পানী পৰি পিছলি যোৱা দি পিছলি গ’ল।

জুনজুনী— ‘অ’, কিহে, একো নেমাতা দেখোন?
আমাৰ সখীৰ ৰূপ দেখিয়েই ভোল গ’লা নে কি?’

বতন মুণ্ডা— ‘অ’, কি কৈছা? কি লাগে? বোপাইব
কথা সুধিছা, তেওঁ কিবা কমত এতিয়াই ওলাই গৈছে।

তাৰ কথা শুনি দুয়োজনী ছোৱালীয়ে খিলখিল কৰে
হাঁহিবলৈ ধৰিলে। বতন মহা অপ্ৰস্তুত। বেচেৰাৰ
এলাঞ্চুকলীয়া মুখ যথাসাধ্য ৰঙা হৈ উঠিল।

জুনজুনী— বোলো, ককাই খবৰ কি? তোমাৰ গা
ভাল? এওঁৰ ভৰিৰ সস্তা চাই এযোৰ নেপুৰ দিয়া।

বতনে লৰালৰিকৈ উঠি জুমুৰীৰ ভৰিৰ জোখ লৈ
এযোৰ ভাল চাই নেপুৰ উলিয়াই আনিলে।

জুনজুনী— ইয়াৰ বেচ কিমান?

বতন— বাৰ অনা।

বেচৰ কথা শুনি জুমুৰীয়ে ‘ব’লা সখি যাওঁ’ বুলি গিৰিস
কৰে উঠিল। ‘বহা বহা, ইমাননো লৰালৰি লগাইছা কৈলৈ?’
বুলি জুনজুনীয়ে জুমুৰীৰ শাৰীখন অলপকৈ আজুৰি ধৰি
তাইক বহুৱাই ৰতনৰ মুখলৈ চাই ক’লে— ‘ইমান বেচৰ
নেলাগে, সস্তা চাই এযোৰ দিব নোৱাৰানে হে?’ তোমাক
কৈ দিওঁ, আমাৰ হাতত মুঠেই দুঅনা পইচাহে সমল।’

এইবাৰ দেৰটকা বেচৰ এযোৰ বঢ়িয়া নেপুৰ ৰতনে
উলিয়াই আনি ক’লে— ‘এইযোৰ দুঅনাত পাৰা।’
এইবুলিয়েই টপৰকৰে বহি জুমুৰীৰ ভৰিত সি নেপুৰ
পিছাবলৈ লাগি গ’ল।

কোল ছোৱালীৰ নেপুৰ পিন্ধা এক ভয়ানক ব্যাপাৰ।
নেপুৰ পিন্ধোতে একোজনীৰ ভৰিত যা লাগি তেজ ওলাই
যায় আৰু কান্দোন-কাটোন, চিঞৰ-বাখৰ লাগি পৰে। কিন্তু
পিন্ধা হৈ গ’লেই সেই কান্দোনৰ বতাহ-বৰষুণ উৰি গৈ
সিহঁতৰ মুখত হাঁহিৰ নিৰ্মল আকাশে দেখা দিয়ে। ৰতনে
যিমান পাৰে আলফুলকৈ নেপুৰযোৰ জুমুৰীৰ ভৰিত
পিছাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল; তথাপি যন্ত্ৰণাত তাইৰ চকুৰ লো
ওলাবলৈ ধৰিলে। সি যি হওক, অলপ বেলিৰ ভিতৰতে
জুমুৰীৰ ভৰিৰে নেপুৰেৰে কান্দোনেৰে হাঁহিৰে বিপৰীত
সন্মিলনী হ’ল।

তৃতীয় আখ্যা

অতি হেপাহৰ মাঘপৰব আহিল। কোল ডেকা-ডেকেৰীৰ অন্তৰে-বাহিৰে আনন্দৰ ঢোল বাজি উঠিল। মুকলি পথাৰৰ মুকলি বতাহ মুকলিমূৰীয়াকৈ কোল ডেকা-ডেকেৰীৰ নাচোন-বাগোন গীত-বাদ্যত খলক লাগিল। সকলোৱে বছেৰেকীয়া দুখ-ভাগৰ এলাহ-অনুৎসাহ থিয়লা-থিয়লি, দন্দ-খৰিয়াল পুৰণি বছৰেৰে সৈতে বিদায় দি গা-মন পাতলাই লৈ ৰঙত উৰাও মাৰিলে। কিন্তু ৰ'বাচোন চাওঁ; হাতে-থাকুৱে লগলগাদি লগলাগি ডেও দি দি সৌ দুটি কোন নাচি ফুৰিছে, আমাৰ চিনাকি জুমুৰী আৰু ৰতন নেকি? হয়, থমকি থমকি দুয়ো দুয়োৰে মুখলৈ চাই ফুচ ফুচ কৰে কিবা ক'ব লাগিছে। কি কৈছে? কোনে জানে কি কৈছে; কপৌৰে কপৌৰনীৰ মুখলৈ চাই কি কয়, ভাটৌৰে-ভাটৌৰনীৰ কাণত কি ফুচফুচায় কোনে জানে? ঘূৰণীয়া পৃথিৱীত আমিও নাচি ঘূৰি গৈ থাকোঁ আহা, বাটতে উজুটি খাই ৰ'বৰ আমাৰ সকাম কি?

চতুৰ্থ আখ্যা

কোল নৰ-নাৰীৰ মন সমুদ্ৰত ক্ষণ্টেকীয়া টৌ তুলি মাঘ পৰবৰ ধুমুহা বছেৰেকলৈ গুচি গ'ল। কিন্তু এই ধুমুহাৰ চাটিটোৱে এই খণ্টেকৰ ভিতৰতে কেইখন প্ৰেম মাৰ নাও ভাঙি গুটীয়া কৰিলে, কেইখন গুটীয়া নাও লগ লগাই মাৰ বান্ধিলে, কিমান বুৰালে, কিমান ফালিলে, কত আঁতৰি থকা আৰু ভঙা বুকু জোৰা লগালে, কত জোৰা লগা বুকু ভাঙিলে আৰু আঁতৰালে কোনে ক'ব পাৰে? আনৰ কথা আমাক নালাগে। ৰতন মুণ্ডা আৰু জুমুৰীৰ আঁতৰি থকা হৃদয় দুখন প্ৰেম সুৰগাৰে জালি একেবাৰেই নিৰহ নিপানীকৈ জোৰাই যে সি একেখন কৰি দি গ'ল, আন নহ'লেও এইবাবেই আমি মাঘপৰবৰ ওচৰত ধৰুৱা।

ৰতন মুণ্ডাৰ প্ৰাৰ্থনা মতে বাপেক বেঙা মুণ্ডাই এদিন ভাল দিন-বাৰ চাই পুতেকৰ বিয়াৰ প্ৰস্তাৱ কৰি জুমুৰীৰ বাপেকৰ ঘৰলৈ মানুহ পঠিয়াই দিলে। ছোৱালীৰ বাপেকে প্ৰস্তাৱত সন্মতি প্ৰকাশ কৰাত 'পাণ'ৰ দিন ঠিক হ'ল; অৰ্থাৎ দৰাৰ বাপেক ছোৱালীৰ বাপেকৰ ঘৰলৈ গৈ তাৰে সৈতে মেল কৰি ঠিক কৰিবৰ দিন আহিল যে ছোৱালী বিয়া দিয়াৰ বাবে ছোৱালীৰ বাপেকে দৰাৰ বাপেকৰ পৰা কিমান ধন-বস্তু ল'ব। পোন বাটে ক'বলৈ গ'লে অৰ্থাৎ ছোৱালীজনী সি কিমান দৰত বেচিব।

ছোৱালীৰ বাপেকে এহাল গৰু, দুজনী গাই আৰু সাত টকা ৰূপৰ 'দাওৱা' বা দৰ কৰি বহিল। দৰাৰ বাপেকে ইমানখিনি দিব নোৱাৰোঁ বুলি অস্বীকাৰ কৰি উঠিল। দুয়োৰো বান্ধ দুয়ো আটি ধৰাত মাজতে বিয়াৰ বান্ধটো ভটৰ কৰি ছিগি থাকিল আৰু ৰতন-জুমুৰী নিৰাশা নাদৰ দ তলিত উফৰি পৰিল। দুই লুভীয়া আৰু কিৰ্পিণ ম'হৰ যুঁজত মাজতে নিৰ্দোষী বিৰিণাৰ মৰণ মিলিল।

পঞ্চম আখ্যা

পৰ্বতৰ পৰা নৈ কোবেৰে বৈ আহিছে, ভেটা দি বাখে কাৰ সাধ্য! এপিনে ভেটা দিলে সি আনপিনে দুগুণ কোবেৰে ভাঙি-ছিঙি বৈ আহি তাৰ হোৰ তুলিব। এদিন ৰতন-জুমুৰী অদৃশ্য হ'ল। কোনেও সিহঁতক বিচাৰি নাপালে।

ঘৰৰ পৰা পলাই আহোঁতে ৰতনৰ হাতত সমল ধেনু-কাঁড়, জুমুৰীৰ ভৰিত সমল সেই নেপুৰ আৰু দুইৰো উমৈহতীয়া সমল দ প্ৰেম।

* * *

জুমুৰী— এই শিলটোৰ ওপৰতে অলপ বহি জিৰাওঁ আহা, গোটেইটো দিন খোজ কাঢ়ি কাঢ়ি মোৰ আৰু ভৰি নচলা হৈছেহি।

ৰতন— মোৰ ইয়াত বহিবলৈ ভয় লাগে, যদি কেনেকৈ সিহঁতে আমাক বিচাৰি আহি পায়হি। সৌ যে ৰিণিকি ৰিণিকি দেখা গৈছে পৰ্বতটো, সেইটো নেপাওঁগৈ মানে আমি নিৰাপদ নহওঁ। আহা, মোৰ বোকোচাত উঠাহি, মই লৈ গৈ থাকোঁ।

ৰতনে জুমুৰীক বোকোচাত তুলি লৈ গৈ গধূলি এটা পৰ্বতৰ গুহা পাই তাতে আশ্ৰয় ল'লেগৈ। গুহাৰ কাষেদি এটি সৰু পৰ্বতীয়া জুৰি কুল কুল শব্দ কৰি ক'বলৈ বৈ গৈছে। চাৰিওফালে বনৰীয়া জন্তুৰে পৰিপূৰ্ণ অগাধ অৰণ্য।

ৰাতি পুৱাল। নিশাচৰ জন্তু নিশাৰে সৈতে পলাল, দিবাচৰ জন্তু দিনৰে সৈতে ওলাল। ৰতনে ধেনু-কাঁড় লৈ লৰালৰিকৈ এটা বনৰীয়া গাহৰি মাৰি আনি জুৰিৰ পাৰতে এখাপোৰা কৰিলে। তাৰেই দুয়োৰে আহাৰৰ কাৰ্য সমাপিত হ'ল। আবেলি ৰতন মুণ্ডাই গা ধুবলৈ জুৰিত নামিল। জুমুৰী পাৰতে। ৰতনে পানীত বুৰ মাৰিলে। কিন্তু সেই বুৰ অনন্ত বুৰত পৰিণত হ'ল। ৰতন আৰু নোলাল।

গোটেইটো দিন জুমুৰীয়ে জুৰিৰ পাৰতে বহি বাট চাই

কটালে, কিন্তু বতন আৰু নোলাল। ৰাতি হ'ল। বতনক হাততে হেৰুৱাই কান্দি-কাটি তাই সেই গুহাতে পূৰ্ববতে সোমাই নিদ্ৰাৰ হাতত আত্মসমৰ্পণ কৰিলে।

আকৌ ৰাতি পুৱাল, আকৌ জুৰিৰ পাৰতে জুমুৰী বহি বতনক মাতি বিনাই কান্দি কাল কটালে, কিন্তু বতন নোলাল। বতনৰ ধেনু-কাঁড় লৈ ওচৰৰ পৰা জন্তু এটা মাৰি আনি পুৰি দুভাগ কৰি নিজে এভাগ খাই আৰু বতনলৈ এভাগ থৈ জুমুৰী বাট চাই আছে, হয়! তাইৰ বতন মণি আৰু নাই।

এইৰূপে সাদিন গ'ল। বতন পানীৰ পৰা ওলাব এই মিছা আশাৰ সূতাত ওলমি, দিনত জুৰিৰ পাৰত বহি আৰু ৰাতি হ'লে গুহাতে শুই জুমুৰীয়ে দিন কটাবলৈ ধৰিলে। এই নিঃসহায়, নিৰুপায়, অলপবুধীয়া, সৰল কোল ছোৱালীজনীৰ শোকৰ অৱস্থা বৰ্ণাব নোৱাৰি।

ষষ্ঠ আধ্য

এদিন বনাইৰ ৰজা ছাইবাচাৰ ডিপুটি কমিছনাৰে সৈতে হাতীৰে মৃগয়া কৰিবলৈ গৈছিল। হাবিত পহু বিচাৰি ফুৰোঁতে হঠাৎ এবাৰ বহুত দূৰৰ পৰা কান্দোনৰ এটা ধ্বনি আহি তেওঁলোকৰ কাণত পৰিল।

ডি. কমিছনাৰ— 'ৱেল মহাৰাজ, সেইটো কিহে কান্দিছে শুনিছে?'

ৰজা— 'সেইটো হুজুৰ, দেও অৰ্থাৎ ভূতে কান্দিছে।'

ডি. কমিছনাৰ— 'নাহি নাহি, কি ভূতে কান্দিছে, ভূত নাহি হয়। সেইটো আদমি কান্দিছে।'

ৰজা— 'নহয় হুজুৰ, এই জংগলত বহুত ভূত আছে।'

ডি. কমিছনাৰ— 'ৱেল, মাহুত, যো তৰফ মাতিছে ওহি তৰফ চলাও।'

ৰজা— 'হুজুৰ সেই তৰফ যাব নালাগে, গ'লে সেই ভূতে হামিলোকক মাৰি ফেলাবে।'

ডি. কমিছনাৰ— 'মহাৰাজ, তুমি ভয় নাহি কৰিবে, ভূত নাহি হয়।'

হাতী হাবি ভাঙি এখোজ-দুখোজকৈ সেই ফালে যাবলৈ ধৰিলে। ৰজা বাহাদুৰেও একো নেমাতি অদৃষ্টৰ আৰু হাতীৰ হাতত আপোন ৰাজদেহটো সমৰ্পণ কৰি, মনে মনে ইষ্টদেৱতাক সুমৰিবলৈ লাগিল।

ডি. কমিছনাৰ— 'মহাৰাজ, তুমি এতনা কঁপিছে কেলৈ? ভয় কৰিছে? মোৰ গাত নাহি ধৰিবে, হাতীকো

১. বনাই—ছোটনাগপুৰৰ তলৰ এখন কৰতলীয়া ৰাজ্য।

হাওদামে ধৰিবে।'

ৰজা— 'না-নাহি হুজুৰ হামি ভয় কৰা না-নাই।'

অলপ সময়ৰ ভিতৰতে সিবিলাক সেই কান্দোনৰ ঠাইত উপস্থিত হ'ল। দেখিলে, এজনী কোল ছোৱালীয়ে পানীৰ ফালে চাই, এটা জুৰিৰ পাৰতে শিল এডোখৰৰ ওপৰত বহি, আগত পোৰামণ্ডহ ডোখৰচেৰেক লৈ বিনাই কান্দিব লাগিছে। নক'লেও হ'ব যে সেই ছোৱালীজনীয়েই আমাৰ বতন মুণ্ডাৰ জুমুৰী।

ডি. কমিছনাৰে লাহে লাহে জুমুৰীৰ মুখৰ পৰা আগৰ পৰা গুৰিলৈকে গোটেই বৃত্তান্ত উলিয়াই লৈ তাইক বুজাই-বৰাই আপোন হাতীত তুলি লৈ আহি, নিজে তাইৰ গাঁৱলৈ গৈ তাইক বাপেক-মাকক শোধাই দিলে। কিন্তু কি দুখৰ কথা, বাপেক-মাকে তাইক নিজৰ ছোৱালী বুলি সাবটি লওক ছাৰি ভূত বুলি টাঙোন লৈ মাৰিবলৈ উঠিল। সিহঁতে বোলে 'হুজুৰ আমাৰ ছোৱালী আজি সাদিন হ'ল এটা ডেকা ল'ৰাৰে সৈতে পলাই ক'বালৈ গ'ল। এইজনী নৈৰ পাৰৰ যথিণী, আমাৰ ছোৱালীৰ ৰূপ ধৰি চলিবলৈ আহিছে।' কমিছনাৰ অনেক বুজায়ো সিহঁতৰ মনৰ ভ্ৰম গুচাব নোৱাৰি আৰু বনাইৰ ৰজায়ো সিহঁতৰ মততে মত দিয়া দেখি, তাইৰ বিপদৰ আশংকা কৰি, তাইক লগত লৈ আহি, ছাইবাচাৰ খ্ৰীষ্টান মিছনেৰীৰ ব'ৰ্ডিঙত থৈ দিলে।

পৰিশিষ্ট

(১) মাঘপৰব কোলৰ এক মহোৎসৱ। বছৰেকত কোলৰ সাতোটা পৰব বা উৎসৱ। তাৰ ভিতৰত দুৰ্গোৎসৱ যেনেকুৱা, অসমীয়াৰ ভিতৰত বহাগৰ বিহু যেনেকুৱা, কোলৰ ভিতৰত মাঘপৰব তেনেকুৱা। কোলৰ সকলো পৰবৰ প্ৰধান আৱশ্যকীয় বস্তু হৈছে 'হাড়ীয়া' মদ। ভাত ৰান্ধি তাক বাহি কৰি থৈ গেলাই এই মদ প্ৰস্তুত কৰা হয়। এই মদ কৰিব পৰা বিদ্যাটো কোল কামিনীহঁতৰ এটা প্ৰধান আৱশ্যকীয় গুণৰ ভিতৰত। এই মদ কৰাত নিপুণতা দেখুৱাব পাৰিলে কোল ছোৱালীয়ে কাজী নাম পায়।

মাঘপৰব মাঘমহীয়া হয়। মাঘত কোলৰ ভঁৰাল ধানেৰে পুৰ আৰু মন আমোদেৰে পুৰ হয়। সিহঁতৰ ধাৰণা, মাঘ মাহত মানুহৰ মন কুপ্ৰবৃত্তিত ইমান উপচি পৰে যে তাক চৰিতাৰ্থ কৰি ক্ষয় নকৰিলে নহয়। এই পৰব তিনিদিন হয়। এই তিনি দিনত চাকৰে গৰাকীৰ প্ৰতি কৰ্তব্য, ল'ৰা-ছোৱালীয়ে মাক-বাপেকৰ প্ৰতি কৰ্তব্য, মুনিহ মানুহে তিৰোতা মানুহৰ প্ৰতি সন্মান, তিৰোতাই স্ত্ৰীসুলভ নম্ৰতা,

গাভীৰ্য আৰু লাজ সমূলি পাহৰে।

পৰবৰ আৰম্ভতে কুকুৰা কাটি সিহঁতৰ দেৱতাৰ আগত বলি দিয়া হয়। পলাশ ফুল আৰু পিঠাৰ নৈবেদ্যৰে সৈতে এই বলি দি পুৰোহিত বা পুৰোহিতৰ অভাৱত গাঁৱৰ প্ৰধান মান্যৱন্ত জ্ঞানী বয়সীয়া কোলে প্ৰাৰ্থনা কৰে : অহা বছৰলৈ যেন ল'ৰা-ছোৱালীৰে সৈতে সিহঁত নিৰাপদ হয় আৰু যেন বতৰত বৰষুণ আৰু শস্য হয়।

এনেকৈ কোলবিলাক শান্ত আৰু গভীৰ প্ৰকৃতিৰ মানুহ। তিৰোতা মানুহৰ প্ৰতি সিহঁতে সদায় শিষ্ট আৰু কোমল ব্যৱহাৰ কৰে। কোল তিৰোতাবিলাক ৰঙীয়াল আৰু মুকলিমূৰীয়া। সিহঁতৰ গাত হিতাহিত আৰু কৰ্তব্য-অকৰ্তব্য বিবেচনা কৰিব পৰা এটা জ্ঞান সদায় থাকে। আন দেশী সৰু মানুহৰ তিৰোতাবিলাকৰ মুখত যেনে অগ্নীল গালি বা মাত-কথা শুনিবলৈ পোৱা যায়, কোলনীবিলাকৰ মুখত তেনে মাত-কথা শুনিবলৈ পোৱা নাযায়। ইহঁতে পৰৰ টান মাত অলপো সহিব নোৱাৰে আৰু লোককো তেনে মাত

নিদিয়ে। কিন্তু মাঘপৰবত ইহঁতৰ ওপৰত কোৱা গুণ আৰু আচৰণবিলাক সমূলি লোপ পায়। এই পৰবৰ কালত পুতেক-জীয়েকে মাক-বাপেকক আৰু মাক-বাপেকে পো-জীক অগ্নীল কথাৰে গালি পাৰি আনন্দ অনুভৱ কৰে। ডেকা-ডেকেৰীয়ে কুপ্ৰবৃত্তিৰ বশৱৰ্তী হৈ একেবাৰেই পশুৰ নিচিনা ব্যৱহাৰ কৰে আৰু বাপেক-মাকে নিজে নিজে কন্যাক যৎপৰোনাস্তি স্বাধীনতা দিয়ে। ডেকা-ডেকেৰীৰ ভিতৰত খুব নাচ হয়।

(২) পৰ্বতীয়া নদীত গা ধুবলৈ গৈ মাজে মাজে মানুহ অদৃশ্য হৈ ক'লৈ যায় কোনেও ক'ব নোৱাৰে; শৱটো পৰ্যন্ত পোৱা নাযায়। প্ৰবাদ আছে নদীত ভয়ানক অজগৰ সাপ আছে; সেই সাপে মানুহ, গৰু প্ৰভৃতি জন্তুবোৰ পানীত নামিলে ধৰি গিলি থয়। প্ৰকৃতপক্ষে এনে নহয়; এইবিলাক পৰ্বতীয়া নদীৰ ঠায়ে ঠায়ে তললৈ পানী টানি নিয়া গাঁতৰ দৰে আছে। তাত যি বস্তুৰেই পৰে তৎক্ষণাত তাক তললৈ সোঁতে টানি লৈ যায়।

ভেমপুৰীয়া মৌজাদাৰ

এওঁকে বোলে। এওঁৰ ঘাই নাম ডাঙৰীয়া শ্ৰীযুত লম্বোদৰ শৰ্মা বৰুৱা। এই ধানপুৰীয়া কঁঠাল যেন নামটো ওপৰত উল্লেখ কৰা উপলুঙা নামৰ ডাঠ পাতৰ তলত সদায় ঢাক খাই থাকে, কাৰো সতকাই চকুত নপৰে। ডাঙৰীয়াৰ ঘৰ উজনিত আৰু সেইফালৰে ভেমপুৰ মৌজাৰ মৌজাদাৰ। বৰ ডাঙৰ লোক। মূৰ ডাঙৰ, কাণ ডাঙৰ, হাত ডাঙৰ, ভৰি ডাঙৰ আৰু সকলোতকৈ পেট ডাঙৰ। বোধকৰোঁ ডাঙৰীয়াৰ এনে ভৱিষ্যৎ ভাবিহে তেওঁৰ দীৰ্ঘদৰ্শী পিতৃদেৱতাই তেওঁৰ নাম লম্বোদৰ ৰাখি থৈছিল। কিন্তু দেউতাকে নামটো য'তে ৰাখিলে ত'তে থাকিল; ডাল-পাত পুলি-পোখা মেলি সি আৰু বাঢ়িব নেজানিলে। তেওঁক ভেমপুৰীয়া বুলিলেহে সকলোৱে চিনে। চলিত গল্প আছে, এদিন হেনো ডাঙৰীয়াই ৰাতি ক'ববাৰ পৰা ফুৰি আহি

বাহিৰৰ পৰা ডাঙৰীয়ানীক ঘৰৰ দুৱাৰ মেলি দিবলৈ ক'লত ডাঙৰীয়ানীয়ে কোন বুলি সোধাত 'মই লম্বোদৰ' বুলি উত্তৰ দিলে। উত্তৰ শুনি ডাঙৰীয়ানীয়ে 'চোৰ ও' 'চোৰ ও' বুলি চিঞৰ লগাই দিছিল। পাছে লৰালৰিকৈ লম্বোদৰ গুচি ভেমপুৰীয়া হ'লতহে জানিবা সেই যাত্ৰাত ডাঙৰীয়াৰ মান ৰ'ল।

অলপ আগৰে পৰা ধৰি আমাৰ ডাঙৰীয়াৰ ইতিহাসটো সংক্ষেপে আভাস দিওঁ। সুপ্ৰসিদ্ধ অধ্যাপক উৰীধৰ শিৱসাগৰীয়া বৰুৱাৰ পঢ়াশালিত বছৰেচৰেক লবো নামেৰেই তেওঁ শব্দ সাধি বিদ্যাবন্ত হৈ কাছাৰীত লম্বোদৰ শৰ্মা বৰুৱা নামেৰে মহাপেচ কামত সোমাল। মহাপেচ খানাত কাকত পেচ, বাহিৰত কথা পেচ আৰু মুখৰ ভিতৰত বুঢ়া তামোল কোমল তামোল পেচ কৰি থাকোতেই দুই-